

Derleme Makalesi

**YAŞLI İHMAL VE İSTİSMARINA YÖNELİK SOSYAL HİZMET
UYGULAMALARINDA GÜÇLENDİRME YAKLAŞIMI**

Hilal KÖK*

Öz'

Sosyal hizmet mesleki uygulamalarının teorik zemininde yer alan pek çok kuram ve yaklaşım bulunmaktadır. Güçlendirme yaklaşımı, müracaatçının güçlü yanlarına odaklanan ve farklı sorun alanlarında kullanılabilen bir yaklaşımdır. Yaşlı ihmal ve istismarı, sosyal hizmetin ilgilendiği sorun alanlarından biridir. Derleme türündeki bu çalışmada yaşlı ihmal ve istismarı, güç ve güçlendirme kavramları, sosyal hizmet ve güçlendirme yaklaşımı konularına değinilmiştir. Daha sonra ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylere yönelik güçlendirme yaklaşımı temelinde, güçlendirmenin kişisel, kişilerarası ve kurumsal olmak üzere üç boyutuna yönelik stratejiler ele alınmıştır. Bu stratejiler; öz yeterliliğin geliştirilmesi, grup bilincinin artırılması, kendini suçlamanın azaltılması, kişisel sorumluluğun artırılması şeklinde belirtilmiştir. Güçlendirmenin üç farklı boyutunda her bir strateji için yaşlı bireyin güçlenme öncesi ve sonrasındaki bakış açısı ele alınmıştır. Böylece güçlendirme stratejilerinin mikro, mezzo ve makro boyutlarda nasıl bir fark yaratabileceği ortaya koyulmuştur. Bu çalışmada önceki derlemelerden farklı olarak sosyal hizmetin bilgi temelinde yer alan soyut bir yaklaşım olan güçlendirme yaklaşımının yaşlı ihmal ve istismarı sorununda hangi somut stratejiler ile ele alınabileceği hakkında fikir sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlı, Yaşlı İhmali, Yaşlı İstismarı, Sosyal Hizmet, Güçlendirme Yaklaşımı.

**EMPOWERMENT APPROACH IN SOCIAL WORK PRACTICES
TOWARDS ELDERLY NEGLECT AND ABUSE**

Abstract

There are many theories and approaches on the theoretical basis of social work professional practices. The empowerment approach is an approach that focuses on the client's strengths and can be used in different problem areas. Elderly neglect and abuse is

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Kök, H. (2024). Yaşlı ihmal ve istismarına yönelik sosyal hizmet uygulamalarında güçlendirme yaklaşımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26 (2), 815-832.

*Dr., T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ORCID: 0000-0002-5184-0320, ture.hilal@gmail.com

¹Bu çalışma etik kurul onayı gerektiren bir çalışma değildir.

one of the problem areas that social work deals with. In this review study, topics such as elderly neglect and abuse, concepts of power and empowerment, social work and empowerment approach are included. Then, based on the empowerment approach for elderly individuals exposed to neglect and abuse, strategies for three dimensions of empowerment: personal, interpersonal and institutional, are discussed. These strategies are stated as improving self-efficacy, increasing group awareness, reducing self-blame, and increasing personal responsibility. For each strategy in three different dimensions of empowerment, the perspective of the elderly individual before and after empowerment is discussed. Thus, it has been revealed what difference empowerment strategies can make at micro, mezzo and macro dimensions. In this study, unlike previous reviews, it is aimed to present an idea about which concrete strategies the empowerment approach, which is an theoretical approach in the knowledge base of social work, can be addressed in the problem of elderly neglect and abuse.

Keywords: Elderly, Elder Neglect, Elder Abuse, Social Work, Empowerment Approach.

GİRİŞ

Yaşlılığın hangi yaşta başladığı üzerine birçok tartışma bulunmaktadır. Buna karşın yaşlanma, insan yaşamında geri dönülemez bir süreç olarak kronolojik, biyolojik ve sosyal boyutları barındırmaktadır (Altındağ, 2017, ss. 30-31). Yaşlı ihmal ve istismarı da yaşlılıkta görülebilen sorunlardan biridir. Geçmiş tarihlerde yaşlı ihmal ve istismarı konusu toplumsal bir sorun olarak ele alınmak yerine daha çok gizlenen ve özel olarak kabul edilen bir sorun olarak görülmüştür. Ancak yaşlı ihmal ve istismarı sorununun gelişmekte olan veya gelişmiş ülkelerde yani tüm dünyada yaygınlaşarak gün geçtikçe daha fazla görünür hale gelmesi, bu konunun sosyal bir sorun olarak değerlendirilmesini sağlamıştır (WHO, 2017, ss. 1-9).

Demografik tahminler, yaşlı bireylerin nüfusa oranlarının artmaya devam edeceğini, dolayısıyla 2050 yılına kadar Afrika hariç dünyanın tüm bölgelerinin nüfusunun neredeyse dörtte birinin veya daha fazlasının 60 yaş ve üzeri yaşta olacağını göstermektedir. Nüfusun yaşlanması ile tüm dünyada yaşlı ihmal ve istismarı oranlarının artacağı beklenmektedir (Van Royen vd., 2020, s. 1793). Bu nedenle yaşlı ihmal ve istismarı sorunu bir an önce ele alınması gereken küresel boyutta bir sosyal sorundur. Bununla birlikte yaşlı ihmal ve istismarı, Dünya Sağlık Örgütü'nün de vurguladığı üzere bir insan hakkı ihlalidir ve bu sorunla mücadele için multidisipliner bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir (WHO, 2002).

Sosyal hizmet yaşlı ihmal ve istismarı sorun alanında çalışan meslek ve disiplinlerden biridir. Sosyal hizmet uzmanları mikro, mezzo ve makro boyutta gerçekleştirdikleri mesleki müdahaleleri ile yaşlı ihmal ve istismarının önlenmesinde, ihmal ve istismara ilişkin risk faktörlerinin değerlendirilmesinde, rehabilitasyon çalışmalarında, istismarın tekrarlanmasını önüne geçilmesi gibi konularda önemli rollere sahiptirler. Sosyal hizmet uzmanları, mesleki müdahalelerinde sosyal hizmetin bilgi temelinde yer alan kuramsal yaklaşımlardan faydalanmaktadır. Bu yaklaşımlardan biri de güçlendirme yaklaşımıdır. Her birey, grup, aile ve toplumun

güce ve kaynaklara sahip olduğu anlayışından beslenen güçlendirme yaklaşımı, ihmal ve istismara uğrayan yaşlı bireyleri güçsüz ve edilgen görmek yerine onların sahip oldukları güce odaklanmayı vurgular.

Derleme türündeki bu çalışmada, yaşlı ihmal ve istismarı konusu, güç ve güçlendirme kavramları, sosyal hizmette güçlendirme yaklaşımı konuları ele alınarak sosyal hizmetin kullandığı teorik yaklaşımlardan olan güçlendirme yaklaşımının yaşlı ihmal ve istismarı konusunda nasıl kullanılabilirliği ortaya koyulmuştur. Bu kapsamda ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylerle güçlendirme odağında yapılan sosyal hizmet müdahalelerinde öz yeterliliğin geliştirilmesi, grup bilincinin artırılması, kendini suçlamanın azaltılması, kişisel sorumluluğun artırılması gibi somut stratejilerin mikro, mezo ve makro boyutta yaşlı bireylerde nasıl bir değişime yol açabileceği ifade edilmiştir.

Yaşlı İhmal ve İstismarı

Uluslararası Yaşlı İstismarının Önlenmesi Kuruluşu ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Toronto Deklarasyonu'nun yaşlı istismarı tanımı; "Güven beklentisi olan herhangi bir ilişkide yaşlıya zarar veren veya yaşlıyı sıkıntıya sokan tek ya da tekrarlayan uygunsuz davranışlarda bulunması veya yaşlı bireye uygun biçimde davranma konusundaki yetersizlik" şeklindedir (WHO, 2002). Bir başka tanıma göre yaşlı istismarı; yaşlıyla güven ilişkisi içinde olan bir bakım veren veya başka bir kişi tarafından yaşlıya zarar veren veya ciddi zarar verme riski oluşturan (zarar verme amaçlı olsun ya da olmasın) kasıtlı eylemler olarak ifade edilirken yaşlı ihmal ise, bakım veren tarafından yaşlının temel ihtiyaçlarının karşılanmaması veya yaşlının zarar görmekten korunmaması şeklinde tanımlanmıştır (National Research Council, 2003; Akt: Nerenberg, 2008, s. 24).

Yapılan araştırmalar yaşlı istismarının hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde görülen evrensel bir sorun olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte istismarcı genellikle aile üyelerinden biri veya yaşlıya bakım veren kişi olmaktadır (WHO, 2002). Yaşlı istismarı ailesel, kurumsal ve kendi kendini ihmal olmak üzere üç ana grupta incelenmektedir. Buna göre ailesel yaşlı istismarı, yaşlı bireye kendi evinde veya bakım verenin evinde kötü muamelede bulunulmasıdır. Kurumsal istismar, yaşlı bireylerin barındıkları huzurevi gibi kurumlar içerisinde maruz kaldıkları istismardır. Kendi kendini ihmal ise yaşlı bireyin yalnız yaşarken sağlık veya güvenliğinin tehdit altında olmasıdır (Cyphers, 1999; Akt: Uysal, 2002). Yaşlı istismarı fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik ve hak istismarı şeklinde sınıflandırılabilir.

Fiziksel istismar: Yaşlı bireyin güvendiği veya yaşlı bireye bakım veren tarafından güç kullanarak vücuda zarar verme, yetersizliğe yol açma, fiziksel güç kullanarak engel olma, zorla besleme ve yatakta tutma gibi eylemlerdir. Vurmak, dövmek, tokat atmak, yakmak, bağlamak, fazla ya da yanlış ilaç vermek fiziksel istismar örneklerindedir (Arpacı & Bakır, 2017, s. 694).

Psikolojik istismar: Yaşlının güven duyduğu kişi tarafından sözel veya sözel olmayan biçimde uygulanarak yaşlı bireye psikolojik olarak zarar veren, yaşlı bireyde sıkıntı, depresyon ve acıya yol açan eylemlerdir (Karadakovan, 2014, ss. 289-292). Duygusal veya sözel istismar olarak da adlandırılabilen bu istismar türü; tehdit, aşağılama, küçümseme, göz ardı etme gibi davranışları içermektedir (Nerenberg, 2008, s. 29).

Cinsel istismar: Yaşlı bireyin rızası dışındaki her türlü cinsel temas cinsel istismar olarak nitelendirilmektedir (Lachs & Pillemer, 2015, s. 1947). Bir diğer ifadeyle yaşlı bireylerin anlayamadıkları, rıza vermek istemedikleri, tehdit edildikleri veya fiziksel olarak bir eyleme zorlandıkları durumlarda onlarla rıza dışı dokunma veya cinsel faaliyetlerde bulunmadır (Dong, 2015, s. 1214).

Ekonomik ve hak istismarı: Bir yaşlının parasının veya malının kötüye kullanımını içeren davranışlar ekonomik istismarı nitelemektedir (Lachs & Pillemer, 2015, s. 1947). Ekonomik istismar, yaşlı bireyin kaynaklarının başka birinin kârı veya avantajı amacıyla yaşlı bireyin zararına olacak şekilde kullanılması veya alıkonulmasını içermektedir. Mal veya hizmetler için yaşlıdan fazla ödeme alınması, banka/emeklilik hesabının ya da diğer değerli varlıklarının kullanılması ve değiştirilmesi, vekâletname, vasiyetname veya yasal belgelerde yaşlının zararına olacak şekilde yapılan değişiklikler bunlara örnektir (Dong, 2015, s. 1214).

Yaşlı ihmali de bir istismar türü olarak ele alınabilmektedir (Yunus vd., 2019; De Donder vd., 2011). Bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde yaşlı bireyin yiyecek, içecek, ilaç, tıbbi destek gibi ihtiyaçlarının karşılanmaması, bakım verenlerin sorumluluklarını yerine getirmeyi reddetmesi veya isteksiz davranması sonucu yaşlı bireyin duygusal ve fiziksel sıkıntı yaşamasıdır. Yaşlı bireyin ihmali daha çok yeme, içme, temiz giyinme, kişisel hijyen, ısınma ihtiyaçların giderilmemesi, yaşlı bireyin uzun zaman yalnız bırakılması vb. şeklinde kendini göstermektedir (Sayan & Durat, 2004; Altun, 2012; Karadakovan, 2014). Nedensiz bir şekilde aşırı zayıflama, dehidrasyon, tedavi edilmeyen rahatsızlıklar, demans veya demansla ilişkili davranış sorunları, ilaçların zamanında ve yeterli bir şekilde alınmaması da ihmalin sonuçları arasındadır (Hoover & Polson, 2014; Wang vd., 2015).

Aile içi yaşlı istismarının saptanmasına yönelik 65 yaş ve üzeri 275 kişi ile yapılan bir araştırmada, yaşlı bireylerin % 18.2'sinin aile içi istismara maruz kaldığı ortaya koyulmuştur. Bunların % 40.5'ini duygusal istismar, % 29.7'sini ihmali, % 20.3'ünü ekonomik istismar, % 9.5'ini ise fiziksel istismar oluşturmaktadır (İlhan, 2006). Ergöner ve arkadaşlarının (2007) jinekoloji polikliniğine başvuran kadınlarda yaşlı istismarını saptamaya yönelik çalışmalarında, araştırmaya katılan yaşlı kadınların %22.6'sının kendilerine yakın insanlar tarafından yaralanmaya veya zarar görmeye maruz bırakıldıkları ifade edilmiştir. Bu çalışmada ayrıca katılımcıların zamanla aile bireylerine güvenme oranlarının anlamlı derece azaldığı görülmüştür. Yaşlı istismarına yönelik bir başka çalışmada ise 253 yaşlının % 2.4'ünün fiziksel, % 22.1'inin duygusal, % 5.1'inin ekonomik ve % 0,4 ünün cinsel

istismara uğradığı saptanmıştır (Kendirli, 2016). Bu çalışmada istismar konusundaki risk faktörlerine de değinilerek diploma sahibi olmayan yaşlı bireylerin diploması olan yaşlılardan 2.6 kat, günlük yaşam aktivitelerinde bir başkasına bağımlı olan yaşlıların bağımsız olanlara göre 2,3 kat istismara maruz bırakıldığı belirtilmiştir.

Yaşlı ihmal ve istismarına dair çalışmalarda sağlıkla ilgili değişkenlerin (örneğin bilişsel durum, birden fazla hastalığa sahip olma) ve psikososyal değişkenlerin (örneğin depresyon, sosyal destek) yanı sıra sosyodemografik faktörlerin (örneğin yaş, cinsiyet, etnik köken ve gelir) önemli belirleyiciler olduğunu saptanmıştır (Olofsson vd., 2012). Yaşlı bireylerin ihmal ve istismarına dair risk faktörleri genel olarak yaşlı bireye ait özellikler, istismarcıya ait özellikler ve sosyokültürel özellikler olmak üzere sınıflandırılmıştır. Yaşlı bireyin ileri yaşta olması, dul veya boşanmış olması, yalnız ve izole bir hayat sürmesi, statü ve gücünü yitirmesi, mental yetersizliğinin bulunması, engelli olması gibi faktörler yaşlı bireye ait risk faktörleri arasında sıralanmaktadır. Bakım verenin düşük benlik saygısı, düşünce ve davranışlarının kontrol edememe gibi özelliklere sahip olması, bakım rolünü yerine getirme konusunda isteksiz olması, maddi sorunlar yaşaması, madde bağımlısı olması, şiddetli bir çözüm yolu olarak görmesi vb. faktörler istismarcıya ait risk faktörlerindedir. Yaşlı ihmal ve istismarında maddi sorunlar, aile içi şiddetin öğrenilmesi, sosyal destek yetersizliği, cinsiyet ayrımcılığı, özel bir yaşam alanının oluşturulamaması, yaşlıya bakım verme konusunda aile üyelerinin kültürel olarak koşullanması gibi sosyal ve kültürel özellikler de ihmal ve istismarda risk teşkil edebilmektedir (Kıssal & Beşer, 2009; Sayan & Durat, 2004; Yıldırım, 2005).

Yaşlı bireylerin ihmal ve istismarı; fiziksel sağlık sorunları, artan hastaneye kaldırılma, ölüm, çeşitli psikolojik sorunlar, mal kaybı, yaşının güvende hissetmemesi gibi çeşitli sonuçlara yol açabilmektedir (Dong, Simon, 2013; Yunus vd., 2019). İstismar ve ölüm arasındaki bağlantı ile ilgili yapılan çalışmalarda; istismar nedeniyle ölen yaşlıların depresyon düzeyinin daha yüksek ve sosyal ağı daha zayıf olan yaşlılar olduğu görülmüştür (Dong vd., 2011). Bu çalışma, ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylerin sosyal destek mekanizmalarıyla güçlendirilmeleri gerektiğini ortaya koymasından önemlidir.

Güç ve Güçlendirme Kavramları

Sosyal hizmet literatüründe güç kavramı, bireylerin bağımsız şekilde bir şeyler yapabilmesi veya başkaları üzerinde kontrol yetkisine sahip olacak kaynakları elinde bulundurmak olarak tanımlanmaktadır (Barker, 1999).Güç kavramını üç düzeyde ele almak mümkündür. İlk olarak kişisel güç, bireylerin ulaşmak istedikleri sonuçlar için kullandıkları potansiyel ve becerileri işaret etmektedir. İkinci olarak otoriter sosyal güç ise ilişkilerdeki eşitsizlik ve baskın olma hali ile ilgilidir. Son olarak eşitlikçi sosyal güç, bireyler arası ilişkilerde diğerine saygı duyma ve değer vermeyi içermektedir. Güçlendirme yaklaşımında her birey için arzu edilen güç, kişisel güç olarak belirtilmektedir (Neath & Schriener, 1998, ss. 218-219).

Güç kökünden türeyen güçlendirme, sosyal hizmetin yanı sıra eğitim, psikoloji, sosyoloji, siyasal bilimler, hemşirelik vb. birbirinden farklı meslek ve disiplinde sıklıkla kullanılan bir kavramdır (Lincoln vd., 2002). Güç ile ilgili yapılan birbirinden farklı tanımlar ve açıklamalar güçlendirme yaklaşımını oluşturmaktadır. Güçlendirme kavramı ilk olarak 1960'lı yıllarda Paulo Freire tarafından dezavantajlı grupların güçlenmesi için ortaya atılmıştır. Freire, baskı altındaki grupların şartlarının değişmesi için kendilerini güçsüz duruma getiren koşulları anlamaları ve eleştirel bir bilinç geliştirmeleri gerektiğini savunmaktadır (Sadan, 2004). Güçlendirmeye dayalı uygulamaların temel çıkış noktası, baskı veya güçsüzlüğün algılanmasıdır (Hage & Lorensen, 2005, s. 237). Güçlendirme, insanların kendi kaderlerini kontrol etme ve yaşamlarını etkileyen kararları etkileme fırsatları yaratmaları veya onlara bu fırsatların verilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır (Zimmerman, 1995, s. 583). Bir başka tanıma göre güçlendirme; bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumların kendi içlerinde ve çevrelerinde bulunan kaynakları keşfederek bunları kullanma süreci olarak ifade edilmektedir (Saleebey, 1997). Anlaşılacağı üzere güçlendirme bir süreç olarak ele alınmıştır. Güçlendirme süreçleri, becerileri geliştirme ve uygulama, kaynak geliştirme ve yönetimi hakkında bilgi edinme, başkalarıyla ortak bir amaç doğrultusunda çalışma, kişinin sosyal destek ağını genişletme ve liderlik becerilerini geliştirme fırsatlarını içerebilmektedir. Kontrolü ele geçirme çabaları, kaynaklara erişim ve kişinin sosyopolitik bağlamını eleştirel bir şekilde anlaması, güçlendirme süreçlerinin temelini oluşturmaktadır (Zimmerman, 1995, ss. 583-584).

Güçlendirme, hümanist ve varoluşçu teori ve pratikle bağlantılıdır. Çünkü insanların kendi hayatlarını rasyonel, bilişsel araçlarla kontrol edebileceklerini kabul ederek öz bilgiyi ve öz kontrolü vurgular (Payne, 1991, s. 227). Güçlendirme bireylerin, grupların ve/veya toplulukların kendi koşullarının kontrolünü ellerine alabilmeleri ve kendi hedeflerine ulaşabilmeleri, böylece kendilerinin ve başkalarının yaşam kalitelerini en üst düzeye çıkarmalarına yardımcı olmak için çalışabilmeleri anlamında kullanılabilir (Adams, 2003, s. 8).

Sosyal Hizmet ve Güçlendirme Yaklaşımı

Sosyal hizmet uygulamalarında güçlendirme yaklaşımı; bireylerin, ailelerin, grupların, organizasyonların ve toplumların mevcut güçlerine ve potansiyellerine işaret ederek bunların geliştirilmesi ile bireylerin kendi yaşamlarında kendi kararlarını vererek sahip oldukları güç ve kontrolün artırılması amacıyla kullanılmaktadır. Bu yaklaşımı benimseyen sosyal hizmet uzmanları, müracaatçı sistemlerinde sorunlar veya neyin yanlış olup olmadığıyla ilgilenmek yerine mevcut kaynakların fark edilmesi ve sahip olunan gücün ortaya çıkarılmasına yardımcı olur (Duyan, 2010, s. 176). Güçlendirme yaklaşımının temelinde müracaatçının yaşamının kontrolünün kendi elinde olduğu anlayışı yatmaktadır.

Güçlendirme yaklaşımı, bireylerin sahip oldukları güçlerini yaşamlarında kullanmalarını engelleyen sistemlerle mücadele ederek karar verme ve harekete

geçme yetilerini aktif kullanmalarını amaçlamaktadır (Taşci, 2020). Güçlendirme yaklaşımını tanımlamak zor olsa da, bu teorinin insanların hayatlarını iyileştirme kapasitesinin, çevrelerini kontrol etme, yani güce sahip olma yetenekleri tarafından belirlendiği varsayımına dayandığı konusunda bir fikir birliği vardır (Hasenfeld, 1987, s. 478). Güçlendirme yaklaşımına göre güçlü yanlarımız bizi sıkıntılı dönemlerimizde daha dayanıklı kılmaktadır. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanları, müracaatçıların güçlü yanlarını ortaya çıkarmalı ve bunları artırmalıdır (Norman, 2000). Bu model, müracaatçının mevcut kaynaklarını keşfetmeye ve ortaya çıkarmaya çalışır (Miley vd., 2007). Saalebey (2008, s. 124), güçlendirme yaklaşımının temelinde yer alan ilkeler arasında; herkesin kendi hedeflerine, sorunlarının çözümüne, ihtiyaçlarının karşılanmasına ve yaşam kalitesinin artırılmasına yönelik yapı taşı olarak kullanılabilmesi bilgi, yetenek, kapasite, beceri ve kaynaklara sahip olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte uzun vadede iyi olma hali için olumlu yanlara yönelmenin olumsuz yanlara odaklanmaktan çok daha faydalı olacağını belirtmiştir.

Amerikan Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (NASW) tarafından belirlenen sosyal hizmet ilkelerinde sosyal hizmet uzmanlarının ihtiyaç duyulan kaynakları elde etmek için müracaatçılara yardımcı olduklarına yer verilmiştir. İnsanlar, yaşamları boyunca yaşamın zorluklarını aşmak için ihtiyaç duydukları kaynaklara ve potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri fırsatlara erişebilmelidir. Ancak bu kaynak ve fırsatlara erişim imkânı olmayan müracaatçıların güçlenmeleri ve kendi kaderlerini tayin etme hakları gerçekleşmemektedir (Hartman, 1993). Bu nedenle müracaatçının güçlenmesine yardımcı olan sosyal hizmet uzmanı kaynakları harekete geçirme başta olmak üzere farklı işlevleri yerine getirmektedir.

Müracaatçıların kendi potansiyellerini kullanabilmeleri için sosyal hizmet uzmanlarının güçler perspektifine ilişkin sıralanan aşağıdaki 5 temel ilkeyi yerine getirmeleri beklenmektedir (Saleebey, 1997; Akt: Duyan, 2010, s. 180):

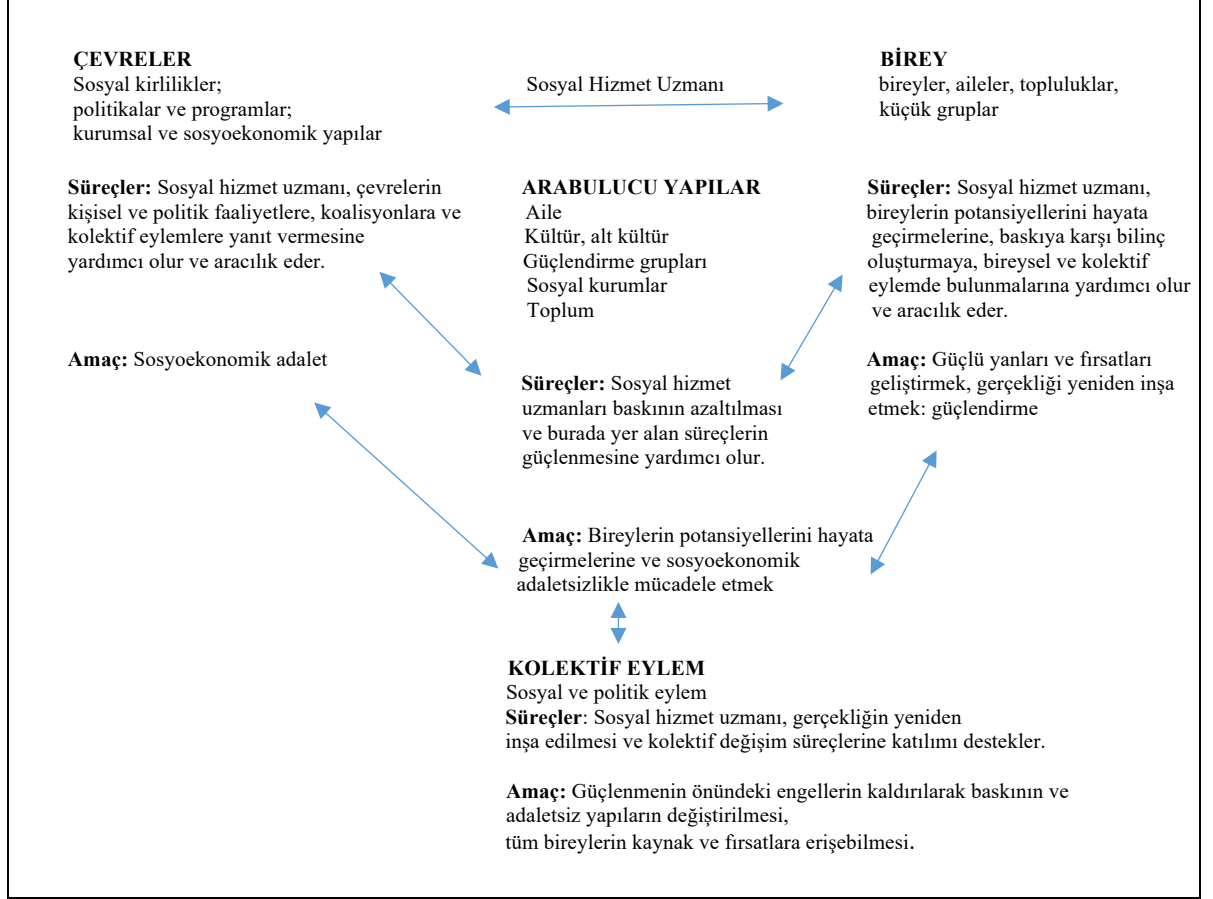
- Her birey, grup, aile ve toplum güce sahiptir.
- İstismar, travma vb. sorunlarla mücadele etmek örseleyici olsa da bunların birer fırsat kaynağı olabileceği bilinmelidir.
- Büyüme ve gelişmenin varabileceği son nokta bilinmeyeceği için müracaatçının hedeflerinin dikkate alınması gerekir.
- Müracaatçı ile işbirliği ilkesi en iyi yöntemdir.
- Her çevrede kaynaklara rastlanır.

Bu ilkelere göre müracaatçının güçlerinin ortaya çıkarılmasında ona yardımcı olmak gerekmektedir. Ancak pek çok sosyal hizmet kurumunun genel politikasının güçlü yanlara odaklanmak yerine yetersizlik ve işlemsizliklerin çözüme kavuşturulması şeklinde olması, müracaatçının güçlü yanlarını keşfetmenin sorunları ortaya çıkarmaktan daha yüksek bir beceri seviyesi gerektirmesi, genel olarak patolojiye yönelik bir terminoloji kullanılarak teşhis etiketlerini kullanmaya yatkınlık gibi faktörler müracaatçının güçlü yanlarının ortaya konmasının önündeki

engellerdendir (Sheafor & Horejsi, 2015, s. 290). Sosyal hizmet uzmanlarının bu faktörlerin farkında olarak aksiyon almaları önemlidir. Güçlü yanların ortaya çıkarılmasına yardımcı olmak sosyal hizmet uzmanlarının bu yöndeki becerilerinin gelişmesine katkıda bulunacaktır. Diğer bir ilke, müracaatçıların hedeflerine yönelik olarak güçlenmelerini teşvik etmeyi gerektirir. Ayrıca tüm müdahalelerde müracaatçının kendi yaşamında güç ve kontrole sahip olduğu gözetilerek tek başına karar vermek yerine müracaatçı ile etkili bir işbirliği yürütmek esastır. Son olarak, birey ihmal ve istismara maruz kalmış olsa dahi her durumda güce ve kaynaklara sahip olduğunun farkına varılmalıdır.

Güçlendirmeye dayalı uygulamalarda Thompson'ın kişisel, kültürel ve yapısal düzeylerden oluşan PCS (Psychological Cultural Social) Modeli temel alınmaktadır. Bu modelde kişisel (psikolojik) düzey, benlik saygısının artırılması, güven ilişkilerinin ve becerilerin geliştirilmesinden oluşmaktadır. Kültürel düzey, içselleştirilmiş baskı ve ön yargılarla mücadele gibi konularda güçlenmeyi ele alırken politik düzey, yoksulluk, gücün konumlanması gibi yapısal sorunlara işaret etmektedir (Thompson, 2016, s. 42). Lee (2001, s. 49) ise güçlendirme yaklaşımının baskı yaşayan kişilerin kendilerini birbiriyle ilişkili şu üç düzeyde güçlendirmelerine yardımcı olduğunu ifade etmiştir: kişisel, kişilerarası ve politik. Kişisel düzeyde bireyin sahip olduğu farklılıklarından kaynaklı baskılarla baş etmenin bir takım başa çıkma becerileri gerektirdiği vurgulanmıştır. Bireye yönelik negatif değerlendirmeler benlik kavramını ve öz değer duygusunu etkileyebilmektedir. Bireysel kırılmalıklar ve toplumsal engeller bireylerin sahip olabilecekleri fırsatların önüne geçerek yaşam tercihlerini sınırlandırmakta böylece bireyde yetersizlik ve düşük düzeyde özsaygıya neden olmaktadır. Güçlendirme yaklaşımının kişilerarası boyutu, değişim hedeflerine yönelik planlama yapmanın ve kolektif eylemin bireylerin içinde buldukları gruptan etkilendiğini öne sürer. Dolayısıyla bireylerin içinde buldukları grup ile ilişkisi güçlenmelerinde rol oynamaktadır. Politik boyutta ise koalisyonlar kurmak ve baskı yaratan unsurlar hakkında farkındalık yaratan diğer kişilerle bir araya gelmenin belirli meseleler üzerindeki politik gücü artıracağı ileri sürülmektedir (Lee, 2001, s. 51-52).

Şekil 1: Politik ve Bireysel Değişime Transaksiyonel Bakış: Güçlendirme Yaklaşımında Mesleki Amaç ve Görevlerin Birlikteliği

Kaynak: (Lee, 2001, s.47)

Güçlendirme yaklaşımını destekleyen değer temeline göre baskı altında ve damgalanmış gruplarla çalışmaya dayalı sosyal hizmet faaliyetlerine öncelik verilmelidir. Bu kapsamda bireysel uyum potansiyellerinin güçlendirilmesi, bireysel ve kolektif eylem yoluyla çevresel/yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesi, fırsat ve kaynaklara erişim eşitliğinin var olduğu bir toplum yaratan sosyal politikaların tercih edilmesi beklenmektedir (Lee, 2001, s. 48).

Yaşlı İhmal ve İstismarına Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Güçlendirme Stratejileri

Birleşmiş Milletler tarafından aktif yaşlanma doğrultusunda açıklanan yaşlılık ilkeleri (kendini gerçekleştirme, itibar, bağımsızlık, katılım, bakım ilkeleri); yaşlı bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek gelirlerinin olmasını, sosyal hizmetlere erişebilmelerini, yeteneklerini geliştirebilecek imkanlardan faydalanabilmelerini, politik ve toplumsal yaşama katılabilmelerini, ihmal, istismar

ve kötü muameleden korunmalarını amaçlamaktadır (Buz vd., 2018). Yaşlılar ile sosyal hizmet uygulamaları tüm bu amaçları içinde barındırmaktadır.

Güçlendirme yaklaşımı, bir bireyde, ailede ve toplumda mevcut olan güçlü yönleri ve kaynakları değerlendirmeyi ve sorunları veya zorlukları önlemek veya çözmek için bu güçlü yönleri ve kaynakları temel almayı amaçlamaktadır (Oliver & Charles, 2015). Prowle ve Hodgkins (2020, s. 21), güçlendirme yaklaşımını benimseyen uygulayıcıların bir takım yöntemler kullandıklarını ifade etmiştir. Yaşlı bireylerle çalışılırken de kullanılabilir bu yöntemler arasında; güven ve öz saygıyı geliştirmek, aile üyelerinin iyi giden şeyleri belirlemelerine ve bunları geliştirmelerine yardımcı olmak, etraflarındaki güçlü yönleri ve varlıkları fark etmelerine yardımcı olmak, öz bakımı teşvik etmek, çabayı takdir etmek, bilgi vermek, akran desteğini ve topluluk katılımını kolaylaştırmak ve karar alma süreçlerine anlamlı katılım sağlamak yer almaktadır. Bu strateji ve teknikler yaşlı bireylerin aile üleriyle ve çevreleriyle etkileşimlerini desteklemeye yöneliktir.

Yaşlı ihmal ve istismarına yönelik uygulamalarda kullanılan değerlendirme araçları yoluyla; bireyin yaşı, cinsiyeti, sağlık durumu, bilinç düzeyi, yaşlı bireylerin yaşadıkları ev ve yaşam koşulları, çevresel risk faktörleri, formal ve informal destek sistemleri, ihmal ve istismar geçmişi, mevcut ihmal ve istismar öyküsü, bakım verenin bakım verme becerileri ve ruh sağlığı gibi istismarcıya yönelik faktörler vb. hakkında bilgi edinilmelidir (Wolf, 2000; Akt: Nerenberg, 2008, s. 105). İhmal ve istismara uğrayan yaşlı bireylere yönelik müdahalelerin bağımsızlığı en üst seviyeye çıkarma, kriz ve acil durumları çözüme kavuşturma, yaşlı bireyin güvenliğini sağlama, yaşlı bireyi iyileşmesi ve güçlenmesini destekleme, koruma, adaleti sağlama gibi amaçlar taşıdığı belirtilmiştir (Nerenberg, 2008, s. 118). İhmal ve istismara uğrayan yaşlı bireylere yönelik güçlendirme yaklaşımı odağındaki sosyal hizmet uygulamalarında yaşlı bireyin mevcut durumu değerlendirilerek güçlenmelerini desteklemeye yönelik stratejiler belirlenmelidir.

Busch ve Valentine (2000), şiddete maruz kalan kadınlarla çalışırken güçlendirme yaklaşımının nasıl kullanılacağına yönelik stratejiler belirlemiştir. Bu çalışmada Busch ve Valentine'in (2000) belirlediği güçlendirme stratejileri ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylere yönelik sosyal hizmet uygulamalarına uyarlanmıştır. Busch ve Valentine'in (2000, ss. 89-90), çalışmasında kişisel ve kişilerarası boyutta güçlendirme çalışmaları için mikro ve mezo seviyede bazı stratejiler ortaya koymuştur. Bunlar öz yeterlilik duygusunun geliştirilmesi, grup bilincinin artırılması, kendini suçlamanın azaltılması, kişisel sorumluluk üstlenilmesi şeklindedir. Yaşlı bireylerle yapılacak güçlendirme yaklaşımı odağındaki çalışmalarda çeşitli sorunlar karşısında yaşlıların içinde buldukları koşulların iyileştirilerek kendilerini yaşamlarında daha etkin bir konuma getirmelerine yardımcı olmak için bu stratejiler kullanılabilir. Yaşlı bireylerin kendi hayatlarındaki yaşam olayları üzerinde kontrol gücüne sahip olmaları kendilerine olan güveni artırarak öz yeterlilik duygularını pekiştirecektir. Bunun için sosyal hizmet uygulamaları, yaşlı bireylerin öz yeterlilik duygusunu artırmaya yönelik

faaliyetleri içermelidir. Bir diğer strateji olarak yaşlı bireylerin grup bilinci geliştirmelerine, bir gruba ait hissetmelerine destek olunabilir. Benzer deneyim ve duyguları paylaşan yaşlı bireylerin bir araya gelerek bir grup bilinci oluşturulması güçlendirme çalışmaları için etkili bir faaliyettir. Bu sayede ihmal ve istismar deneyimleyen yaşlı bireylerin utanç, suçluluk, kendilerini yalnız hissetme gibi olumsuz duygularının değiştirilmesine katkıda bulunulur. Nerenberg (2008, s. 120) de benzer biçimde yaşlı istismarına yönelik güçlendirme odağındaki çalışmalarda, destek gruplarının yaşlı bireyler için zorluklarla mücadele, değişimle başa çıkma, yeni davranış kalıpları edinme ve sosyal ilişki ağı elde etmede belirgin öneme sahip olduğunu vurgulamıştır. Güçlendirme yaklaşımının uygulanmasında kritik bir yerde konumlanan kendini suçlamayı azaltma stratejisi, yaşlı bireylerin maruz kaldıkları ihmal ve istismarda sorumluluk hissetmelerinin önüne geçmeyi amaçlar. Bir diğer strateji de kişisel sorumluluğun artırılmasıdır. Sosyal hizmet uzmanı, kendilerini güçsüz ve desteksiz hisseden ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylerin içinde buldukları koşulların değiştirilmesi için sorumluluk almalarına yardımcı olabilir. Kendi yaşamları üzerinde söz sahibi olmaları ve yaşam şartlarının değiştirilmesinde yaşlı bireylere destek olunur.

Makro düzeydeki stratejilerin iki temel hedefi bulunmaktadır. Bunlardan ilki yaşlı ihmal ve istismarı hakkında toplumun bilinçlenmesine katkıda bulunmaktır. Diğer hedef ise ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylerin haklarının savunularak yaşam şartlarının iyileştirilmesidir (Busch & Valentine, 2000, s. 88). Bu seviyede sosyal hizmet uzmanının savunuculuk rolü görünür hale gelmektedir. İhmal ve istismarla mücadele çok boyutlu ve makro stratejiler gerektiren bir konudur. Makro sosyal hizmet uygulamalarında ihmal ve istismara maruz kalan yaşlılarla ilgili olarak; toplum eğitimi, toplum temelli bakım, toplum örgütlenmesi gibi konularla çalışılır. Güçlendirme yaklaşımını kullanılırken eğitim sistemi, sağlık sistemi, kurumsal bakım hizmeti, hukuki boyut gibi birbirinden farklı alanlarla çalışmak gerekebilmektedir. Yanardağ (2019, s. 181-187) tarafından belirtilen barınma ihtiyacını kendi evinde karşılamak isteyen yaşlıya yönelik toplum temelli bakım uygulamalarının sunulması, çalışma yaşamında baskı ve ayrımcılığa uğrayan yaşlılara yönelik savunuculuk çalışmalarının yapılması, yaşlıların toplumsal yaşama aktif şekilde katılımlarının sağlanması, sivil toplum örgütleri vb. kanalların harekete geçirilerek aktif yaşlanmalarının sağlanması gibi sosyal hizmet uygulamaları güçlendirme yaklaşımı odağındaki çalışmalar arasında sıralanabilir.

İstismar vakalarına yönelik sosyal hizmet uygulamalarında temel dinamik, bireyin özerkliğini en üst düzeye çıkarmaya çalışmak ile bireyin zarar görmesini engellemek arasındaki dengeyi sağlamaktır. Sosyal hizmet uzmanları, ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylerin güvende bir yaşam sürebilmelerini, güvenliklerinin tehdit edildiği durumlarda adli süreci yönetebilmelerini ve özerkliklerini koruyabilmelerini sağlamada önemli role sahiptir (Lyumbery, 2005, s. 45). İhmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylerle yürütülen sosyal hizmet uygulamalarında mikro, mezo ve makro düzeydeki stratejilerin uygulanması

sonucunda yaşlı bireylerin güçlenmeleri konusunda bir fark yaratılması amaçlanmaktadır. Şekil 2’de yaşlı bireylerin güçlenmelerine yönelik uygulanan stratejiler sonrası oluşabilecek değişime yer verilmiştir.

Şekil 2: Güçlendirmenin Basamakları ve Düzeyleri: İhmal ve İstismara Maruz Kalmış Yaşlı Birey İfadeleri.

Strateji	Güçlendirme öncesi	Kişilerarası (mikro düzey)	Kişilerarası (mezzo düzey)	Kurumsal (makro düzey)
Öz Yeterliliğin Geliştirilmesi	“Ben bir kurbanım”	“Mücadele edebilirim.”	“Üstesinden geleceğiz.”	“Bir fark yaratabiliriz.”
Grup Bilincinin Artırılması	“Yalnızım.” “Hiç kimse beni anlamıyor.”	“Yalnız değilim.”	“Birbirimize yardım edersek çok daha başarılı olacağız.”	“Yaşlı ihmal ve istismarı konusunda hizmet sunan pek çok kurum ve sistem var.”
Kendini Suçlamanın Azaltılması	“Bu benim suçum.” “Keşke onu kızdırmasaydım.”	“Bu benim suçum değil.”	“Pek çok ilişkide İstismar görülebiliyor.”	“Yasalar, istismara uğrayanı koruyacak biçimde değişmelidir.”
Kişisel Sorumluluğun Artırılması	“Durumumu değiştirmek için hiçbir şey yapamam.”	“Kendimi korumak zorundayım.”	“İstismara maruz kalan arkadaşşıma yardım etmem gerek.”	“Yaşlı ihmal ve istismarına yönelik farkındalık ve bilinci artırmalıyız.”

Kaynak: Busch ve Valentine (2000, s. 31) tarafından yürütülen çalışmadan uyarlanmıştır.

Bu dört temel güçlendirme stratejisi; kişisel, kişilerarası ve kurumsal düzeylerde ve güçlendirme sürecinin dört adımında (öz yeterliliği artırmak, grup bilincine ulaşmak, kendini suçlamayı azaltmak ve sorumluluk üstlenmek) istismara maruz kalan yaşlılarla birlikte ve onlar adına çalışmaya yönelik uygulama tekniklerine çevrilebilir. Güçlendirme yaklaşımına göre ihmal ve istismara maruz kalmak yaşlı bireylerin bir eksikliğinden kaynaklanmamaktadır. Bu nedenle yaklaşım, yaşlı bireylerin kendini suçlamalarını ve umutsuzluğa kapılmalarını engellemeyi amaçlar. Yaşlı bireylerin istismara maruz kalmalarının kendi seçimleri olmadığını, yeterli destek, kaynak ve fırsat sunulduğunda yaşlı bireylerin güçlenebileceklerini vurgulamaktadır.

Güçlendirme yaklaşımı doğrultusunda yaşlı istismarına yönelik gerçekleştirilecek sosyal hizmet müdahalelerinde, yaşlının müdahale planı üzerinde daha fazla kontrol sahibi olması ve karar verme süreçlerine katılımı sağlanmalıdır (Anetzberger, 2009). Bununla birlikte yaşlı istismarı konusunda güçlendirme yaklaşımı odağındaki çalışmalarda sosyal hizmet uzmanlarının savunuculuk rollerinin merkezi bir konumda yer aldığı söylenebilir.

Güçler perspektifini benimseyen sosyal hizmet uzmanının yönlendirici olmaktan uzak bir tutum benimseyerek kolaylaştırıcı ve fırsat verici rollerini açığa

çıkarması beklenmektedir (Boehm & Staples, 2002, s. 450). Bu roller daha çok mikro ve mezzo düzey uygulamalarda görünür hale gelirken toplumdaki farklı gruplar arasında güç ve kaynakların daha adil dağıtılması konusundaki çalışmaları makro düzey müdahaleler kapsamındadır.

İhmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylerle güçlendirme yaklaşımı doğrultusunda yürütülecek mesleki müdahale sürecinde sosyal hizmet uzmanlarının yaşlı bireylerin güçlü yönlerini keşfetmelerine yönelik bir takım stratejiler bulunmaktadır. Müracaatçıların güçlü yönlerinin ortaya çıkarılması için Sheafor ve Horejsi (2015, s. 292) tarafından belirtilen tavsiyeler şu şekildedir:

- Aksine bir kanıt yoksa müracaatçının dürüst ve güvenilir olduğuna, buldukları koşullar içinde yapabileceklerinin en iyisini yaptıklarına inanılmalıdır. Bununla birlikte destek ve kaynaklara erişimi sağlanan bireylerde olumlu değişikliklerin olabileceği bilinmelidir.
- Müracaatçının kendi yaşamında kontrol sahibi olduğu düşüncesiyle hareket edilerek değişim sürecinde nelerin işe yarayıp nelerin yaramayacağı hakkında en iyi kararı müracaatçının vereceği akılda tutulmalıdır. Sosyal hizmet uzmanı müracaatçının sorunlu olan durumu anlamasını sağlamada yardımcı olarak bunu değiştirmek için neler yapabileceğini sormalıdır. Ön değerlendirme ve müdahale sürecinin basamakları müracaatçı ile birlikte gözden geçirilmelidir.
- Müracaatçının ailesinde, sosyal ağlarında veya çevresinde potansiyel yardım kaynaklarının olduğu unutulmamalıdır.
- Müracaatçının yapmış olduğu veya yapabilecekken yapmadığı şeyler hakkında suçlanmaması gerekir. Suçlamanın hiçbir çözüm getirmeyeceği bilinmelidir.
- Müracaatçının sahip olduğu beceri, yeterlilik, motivasyon ve davranışları, güçlü yanlar perspektifinde değerlendirilmelidir.

Bunların yanı sıra sosyal hizmet uzmanları; müracaatçının özgüven ve özsaygısının geliştirmesinde, müracaatçıyı etkileyebilecek insanları, organizasyonları, sistemleri öğrenmesinde, müracaatçının güce sahip olduğunu hissettiğinde hedeflere ulaşmak için bu gücü nasıl kullanabileceği konusunda ona destek olmalıdır (Sheafor & Horejsi, 2003, ss. 416-418).

Sosyal hizmet uzmanlarına yönelik bu tavsiyelerin ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylerle çalışılırken onların güçlü yönlerinin keşfedilmesinde işe yarayacağı düşünülmektedir. Güçlendirme yaklaşımı, müracaatçının sorunlarına ve patolojiye yoğunlaşmak yerine olumlu yanlara, yeteneklere, fırsatlara ve potansiyel destek kaynaklarına odaklanarak aslında bir paradigma değişimine işaret etmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada ihmal ve istismara uğrayan yaşlı bireylerin güçlenmelerine yönelik sosyal hizmet uzmanlarının uygulayabileceği bir takım stratejiler ele alınmıştır. Bu stratejiler ile yaşlı bireyde güçlenme öncesi ve sonrasında mikro, mezzo ve makro düzeylerde nasıl bir fark oluşabileceği gözler önüne serilmiştir. Böylece güçlendirme yaklaşımı uygulanan müracaatçılarda nasıl bir algı ve tutum değişimi yaşanabileceği hakkında fikir sunulmuştur. Bunun yanı sıra sosyal hizmet uzmanlarının güçlendirme yaklaşımını uygularken hangi rol ve görevlere sahip olduklarına değinilerek yaşlı bireylerin istismarı konusunda bunları nasıl uygulayacakları üzerinde durulmuştur.

Güçlendirme teması uzun yıllardır sosyal hizmet uygulamalarında kullanılmaktadır. Güçlendirme yaklaşımı müracaatçının sorunlarına ve yetersizliklerine odaklanmaktansa bu sorunların çözümünde kullanabileceği güçlü yanları ve kaynakları ortaya çıkarmaya çalışır. Çünkü bu yaklaşıma göre her birey güce ve kaynaklara sahiptir. Önemli olan, müracaatçının bu güce sahip olduğunun farkına varması ve sorunun çözümünde bu gücü kullanabilmesidir. Yaşlı ihmal ve istismarı sorunu ile çalışırken güçlendirme temelli uygulama yapan sosyal hizmet uzmanları gücün ve kaynakların ortaya çıkarılmasında yaşlı bireye destek olmaktadır. Bu yaklaşıma göre yaşlı birey edilgen ve pasif konumda değil, kendi yaşamı üzerinde kontrole sahip olan kişidir. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının kolaylaştırıcı, fırsat verici ve savunucu rolleri açığa çıkmaktadır. Güçlendirme yaklaşımının felsefesi gereği yaşlı birey, kendi yaşamında içinde bulunduğu durum ile ilgili en doğru kararı verebilecek kişidir. Burada sosyal hizmet uzmanı kendi kaderini tayin hakkı olan bireyin karar vermesini kolaylaştırıcı konumdadır. Ancak burada ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireyin kendi yaşamı üzerinde kontrol yetkisine sahip olması ile kendi güvenliğini tehlikeye atması arasındaki sınırdaki sosyal hizmet uzmanları hassas bir şekilde devreye girebilmelidirler. Sosyal hizmet uzmanları ihmal ve istismara maruz kalan bireylerin hak savunuculuğunu üstlenirken aynı zamanda bireylerin kendi haklarını savunmalarını desteklemektedir. Güçlendirme yaklaşımı, ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireyin öz güveninin gelişmesi ile birlikte kendi haklarını savunmasını amaçlamaktadır.

Bu çalışmada Busch ve Valentine (2000) tarafından aile içi şiddete maruz kalan kadınlara yönelik geliştirilen güçlendirme stratejileri, ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylere uyarlanarak ortaya konmuştur. Güçlendirme yaklaşımı odağındaki çalışmalarda kullanılacak mikro ve mezzo düzey stratejiler ile ihmal ve istismara uğrayan yaşlı bireylerde öz yeterlilik duygusunun geliştirilmesi, grup bilincinin artırılması, kendini suçlamanın azaltılması, kişisel sorumluluk üstlenilmesi, yaşam olayları üzerindeki öz kontrolün artırılması, sahip olunan olumsuz duyguların azaltılması gibi süreçlere katkıda bulunulabilir. Bunun yanı sıra yaşlı ihmal ve istismarı hakkında toplumun bilinçlenmesine katkıda bulunmak, ihmal ve istismara maruz kalan yaşlı bireylerin haklarından faydalanmaları ve yaşam koşullarının iyileşmesine yönelik çalışmalar, yaşlı bireylerin aktif yaşlanmalarının sağlanması gibi makro stratejiler de uygulanabilmektedir. Mikro, mezzo ve makro

düzeydeki stratejiler ile yaşlı bireyin kendini suçlama davranışı ve yaşamı üzerinde kontrole sahip olmadığı yönündeki algısının değişerek özgüven ve özsaygısının gelişmesi amaçlanır. Böylece yaşlı bireyin kendi yaşamı üzerinde kontrol yetkisine sahip olması ve karar alma süreçlerine katılımı kolaylaşacaktır.

Yaşlı ihmal ve istismarına yönelik sosyal hizmet uygulamalarında güçlendirmenin kişisel, kişiler arası ve kurumsal olmak üzere üç boyutuna yönelik stratejileri ele alan bu çalışmada, söz konusu boyutlarda her bir strateji için yaşlı bireyin güçlenme öncesi ve sonrasındaki bakış açısı değerlendirilmiştir. Güçlendirme yaklaşımı temelindeki stratejilerin geliştirilerek farklı sorun alanlarında sosyal hizmet uzmanları tarafından bu stratejilerin nasıl uygulanabileceği hakkında yapılacak çalışmaların uygulayıcılara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Yazar Katkı Oranı ve Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100'dür ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Adams, R. (2003). *Social work and empowerment*. (Third Edition). New York: Palgrave Macmillan.

Altındağ, Ö. (2017). *Diyarbakır'da yaşlı olmak: İhtiyaçlar, sorunlar ve hizmet beklentileri*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Altun, Ş. Ö. (2012). *Yaşlı istismarı ve ihmali*. II. Uluslararası ve VI. Ulusal Psikiyatri Hemşireliği Kongresi; 4-7 Ekim 2012; Erzurum.

Anetzberger, G. J. (2009). Elder abuse prevention: Emerging trends and promising strategies by L. Nerenberg. *Journal of Elder Abuse & Neglect*, 21 (1), 86–88.

Arpacı, F. & Bakır, B. (2017). Yaşlı İstismarı ve İhmali. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 21 (3), 691-703.

Barker, R. (1999). *Social work dictionary*. Washington DC:NASW.

Boehm, A. & Staples, L.H. (2002). The functions of the social worker in empowering: The voices of consumers and professionals. *Social Work*, 47 (4), 449-460. doi:10.1093/sw/47.4.449

Busch, N. B. & Valentine, D. (2000). Empowerment practice: A focus on battered women. *Affilia*, 15 (1), 82–95.

Buz, S., Ertan Koçak, Y. & Gözen, Ö. (2018). Türkiye'de yaşlılara sunulan hizmetlerin birleşmiş milletler yaşlılık ilkeleri çerçevesinde değerlendirilmesi: Ankara örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (77), 388-410.

De Donder, L., Luoma, M. L., Penhale, B. & et al. (2011). European map of prevalence rates of elder abuse and its impact for future research. *European Journal of Ageing*, 8 (2), 129. doi:10.1007/s10433-011-0187-3

Dong, X. Q. (2015). Elder abuse: Systematic review and implications for practice. *Journal of the American Geriatrics Society*, 63, 1214–1238.

Dong, X. & Simon, M. A. (2013). Elder abuse as a risk factor for hospitalization in older persons. *JAMA Internal Medicine*, 173 (10), 911–917. doi:10.1001/jamainternmed.2013.238

Dong, X. Q., Simon, M. A., Beck, T. T., Farran, C., McCann, J. J., Mendes de Leon, C. F., Laumann, E. & Evans, D. A. (2011). Elder abuse and mortality: The role of psychological and social wellbeing. *Gerontology*, 57 (6), 549-58. doi: 10.1159/000321881

Duyan, V. (2010). *Sosyal hizmet: Temelleri, yaklaşımları, müdahale yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayın No:16.

Ergöner, A.T., Can, İ.Ö. & Toprak, G. (2007). Jinekoloji polikliniğine başvuran kadınlarda yaşlı istismarı. *Adli Psikiyatri Dergisi*, 4 (2), 13-18.

Hage, A. M. & Lorensen, M. (2005). A Philosophical analysis of the concept empowerment; The fundament of an education-programme to the frail elderly. *Nursing Philosophy*, 6 (4), 235-246.

Hartman, A. (1993). The professional is political. *Social Work*, 38 (4), 365-504.

Hasenfeld, Y. (1987). Power in social work practice. *Social Service Review*, 61, 469-483.

Hoover, R. M. & Polson, M. (2014). Detecting elder abuse and neglect: Assessment and intervention. *American Family Physician*, 89 (6),453-460.

İlhan, F. (2006). *Ankara ili Yenimahalle ilçesi Anadolu mahallesinde aile içi yaşlı istismarının saptanması*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Gazi Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara.

Karadakovan A. (2014). *Yaşlı sağlığı ve bakım*. Ankara: Akademisyen Tıp Kitapevi.

Kendirli, B. (2016). *Yaşlılarda istismar varlığı ve etkileyen etmenler*. Tıpta Uzmanlık Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir.

Kıssal, A. & Beşer, A. (2009). Yaşlı istismar ve ihmalinin değerlendirilmesi. *TAF Prev Med Bull*, 8 (4), 357- 364.

Lee, J. A. B. (2001). *The empowerment approach to social work practice*. (2nd edition). New York: Columbia University Press.

Lincoln, N. D., Travers, C., Ackers, P. & Wilkinson, A. (2002). The meaning of empowerment: The interdisciplinary etymology of a new management concept. *International Journal of Management Reviews*, 4 (3), 271-290.

Lachs, M. S. & Pillemer, K. A. (2015). Elder Abuse. *The New England Journal of Medicine*, 373 (20), 1947-1956. doi: 10.1056/NEJMra1404688.

Lymbery, M. (2005). United we stand? Partnership working in health and social care and the role of social work in services for older people. *The British Journal of Social Work*, 36 (7), 1119–1134.

Miley, K. K., O'Melia, M. & Dubois, B. (2007) *Generalist social work practice: An empowering approach*. Boston, MA: Allyn and Bacon.

Neath, J. & Schriener, K. (1998). Power to people with disabilities: Empowerment issues in employment programming. *Disability & Society*, 13 (2), 217-228.

Nerenberg, L. (2008). *Elder abuse prevention: Emerging trends and promising strategies*. New York: Springer Publishing Company.

Norman, E. (2000) *Resiliency enhancement: Putting the strengths perspective into social work practice*. New York: Columbia University Press.

Oliver, C. & Charles, G. (2015). Which strengths-based practice? Reconciling strengths-based practice and mandated authority in child protection work. *Social Work*, 60 (2), 135–143.

Olofsson, N. K., Lindqvist, K. & Danielsson, I. (2012). Fear of crime and psychological and physical abuse associated with ill health in a Swedish population aged 65-84 years. *Public Health*, 126, 358-364.

Payne, M. (1991). *Modern social work theory: A critical introduction*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Prowle, A., & Hodgkins, A. (2020). *Making a difference with children and families: Re-imagining the role of the practitioner*. United Kingdom: Red Globe Press.

Sadan, E. (2004). *Empowerment and community planning: Theory and practice of people-focused social solutions*. Tel Aviv: Hakibbutz Hameuchad.

Saleebey, D. (1997). *The strengths perspective in social work practice*. New York: Longman.

Saleebey, D. (2008). The strengths perspective: Putting possibility and hope to work in our practice. In *Comprehensive handbook of social work and social welfare: The profession of social work* (Vol. 1, ss. 123–142)

Sayan, A. & Durat, G. (2004). Yaşlı istismarı ve ihmali: Önleyici girişimler. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 7 (3), 97-106.

Sheafor, B.W & Horejsi, C.J (2003). *Techniques and guidelines for social work practice*. (6th Edition). Boston: Allyn and Bacon.

Sheafor, B.W. & Horejsi, C.J. (2015). *Sosyal hizmet uygulaması: Temel teknikler ve ilkeler* (D. B. Çifci, Çev. Ed). Ankara: Nika Yayınları.

Taşci, A. (2020). Güçlendirme ve savunuculuk. K. Karataş (Çev. Ed.), *Modern sosyal hizmet kuramı* içinde (ss. 379-409). Ankara: Nika Yayınevi.

Thompson, N. (2016). *Güç ve güçlendirme*. Ankara: Nika Yayınevi.

Uysal, A. (2002). Dünyada yaygın bir sorun: Yaşlı istismarı ve ihmali. *Aile ve Toplum*, 5 (2), 43-49.

Van Royen, K., Van Royen, P., De Donder, L. & Gobbens, R. J. (2020). Elder Abuse Assessment Tools and Interventions for use in the Home Environment: A Scoping Review. *Clinical Interventions in Aging*. 15, 1793-1807. doi: 10.2147/CIA.S261877.

Wang, X. M., Brisbin, S., Loo, T. & Straus, S. (2015). Elder abuse: An approach to identification, assessment and intervention. *Canadian Medical Association Journal*, 187 (8), 575–581.

WHO (2017). *Elder abuse*. <https://www.who.int/>, (Erişim tarihi: 09.10.2023).

WHO (2002). *Toronto declaration on the global prevention of elder abuse*. https://eapon.ca/wp-content/uploads/2021/09/toronto_declaration_en.pdf, (Erişim tarihi: 10.10.2023).

Yanardağ, U. (2019). Yaşlılarla hak temelli çalışma. Yanardağ, U., Zubaroğlu Yanardağ, M. (Der.), *Yaşlılarla sosyal hizmet* içinde (ss. 171-178). Ankara: Nika Yayınları.

Yıldırım, K.Y. (2005). Yaşlı istismarı ve önlenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 21 (1), 167-74.

Yunus, R. M., Hairi, N. N. & Choo, W. Y. (2019). Consequences of elder abuse and neglect: A systematic review of observational studies. *Trauma, Violence, & Abuse*, 20, 197-213. doi:10.1177/1524838017692798

Zimmerman, M. A. (1995). Psychological empowerment: Issues and illustrations. *American Journal of Community Psychology*, 23 (5), 581-599.